

LTG: Trong một email gửi tôi thì bạn viết rất hay về Nhân Vật Truyện Kiếm, Tác giả, ông Tô Quang Khôi, nói rằng tôi "tôn thờ Truyện Kiếm một cách mù quáng."

Tôi mở miệng góp một chút ý kiến thô thiển về chỗ này.

Tôi trước đây nay cũng thi hào Nguyễn Du không chỉ được ca tụng không thôi (thực ra không phải hoàn toàn là mù quáng đâu) mà cũng bị không ít người chê. Người khen và người chê Truyện Kiếm không cùng đứng trên một mặt phẳng mà họ thuộc hai phạm trù riêng biệt, có lẽ không liên quan gì với nhau: Văn chương và luân lý. Người khen cho Truyện Kiếm là một viên ngọc về văn chương, người chê cho Truyện Kiếm là dâm thư, có hẳn cho tình thâm đố đố c c a... phải nhỉ! ("Đàn ông chỉ đố Phan Trăn / Đàn bà chỉ đố Thúy Vân Thúy Kiều"). Nhưng cũng có thể với quan niệm "Văn dĩ tải đạo" - Văn chương để chuyên chở đạo lý - mà người ta kết án về một văn chương của Truyện Kiếm.

Với chê Truyện Kiếm về một luân lý để ghép tác phẩm vào hàng dâm thư thì cần được xem xét lại. Ngày nay cuộc sống đã thay đổi, các khái niệm đạo đức luân lý đã không còn như trước, nên lời chê đó có lẽ không còn hiệu lực nữa. Thế thì ta bàn về chuyên khen người.

Số ca tụng Truyện Kiếm về một văn chương, nếu xét từ thời điểm tác phẩm của thi hào Nguyễn Du ra đời có lẽ ta sẽ thấy dễ hiểu, và không có gì là quá đáng. Cách đây gần hai trăm năm, ngôn ngữ văn học tiếng Việt đang ở mức độ mà, nói theo "phong cách" bây giờ, "số phát triển hoàn hảo còn ở phía trước", mức độ từ lâu trước đó đã có những tác phẩm thơ nôm của Lê Thánh Tông, Nguyễn Trãi, Nguyễn Bỉnh Khiêm.... Được thế của các công y đức như chúng ta có cảm giác mình được... từ liêu văn học, chỉ ít thấy cảm xúc; ngay cả thơ nôm của các Trạng Trình giàu tính dân dã mức độ cũng thế. Một khác, và sẽ dễ nhận thấy, vì tác phẩm của các công y là thu hút sự, thu hút hoài, kể cả các cảm nghĩ, cảm xúc của cá nhân mình trải nghiệm với cuộc sống, cũng của cá nhân tác giả, và... từ đó, từ những mặt y đức và các quy định luân lý đạo đức Nho giáo. Trong tác phẩm của các công y, ngay hình ảnh của chính tác giả đã khá rõ m ; dù các công y có một mặt đối tượng nào khác thì cũng chỉ với vài nét chung chung, mà họ, được nhìn từ xa qua ống kính khuôn mặt công y. Không một con người nào, không một khuôn mặt nào được vẽ rõ ràng, nói chi đến có một cuộc đời nào được kể ra cho rành mạch. Đó là một trong những tính chất của thơ lo ngại văn học phải bị nhốt trong giới nhà nho ngày trước, số xu hướng những tác phẩm lớn về ngôn ngữ, với bốn câu, tám câu, từ hai mươi chữ (ngữ ngôn từ tuy nhiên), 28 chữ (thể ngôn từ tuy nhiên) 40 chữ (ngữ ngôn bát cú) và 56 chữ (thể ngôn bát cú). Một truyện ngắn trăm chữ ngày nay chỉ với một vài nét bút sứt nhò rỉ rỉ, thì với 56 chữ người ta phải "nén" một thế của đời sống, và để nén lấy phải đem đến các "file" nén .rar hay .zip trên máy tính bây

gi ! Cho nên khi m t tác ph m "dài h i" nh Truyện N Kieu ra đ i đã làm cho ng i ta... choáng.

Truyện N Kieu v i 3.254 câu thơ g m 22.778 ch đ là m t k l c ghê g m r i, l i mô t r t nhi u con ng i thu c nhi u thành ph n trong xã h i th i đó là m t chuy n r t m i. Nh ng đi u đ c bi t và đ c s c h n h t là ngôn ng c a th r t trau chu c, bóng b y, khi n th th l c bát đ m th m c a ca dao tr nên càng l ng l y sang tr ng trong lâu đài văn h c. Dù ng i ta có th k ra m t s câu thơ khá "vè" ki u nh "Thúy Kieu là ch , em là Thúy Vân," ho c "Thanh minh trong ti t tháng ba / L là t o m h i là đ p thanh" vân vân, nh ng so v i nhi u truy n th dân gian khác ra đ i sau, vào kho ng th k 19, nh "Ph m Công Cúc Hoa," "Lâm Sanh Xuân N ng," "Th ch Sanh Lý Thông," "Tr n Minh Kh Chu i", v.v.. thì Truyện N Kieu qu là m t viên ng c mà qu ng cách giá tr đ i v i các tác ph m kia là quá xa.

V i ba cái nh t t lúc b y gi : tác ph m dài nh t, n i dung mô t m i nh t, ngôn ng hay nh t, (ch a nói đ n s thành t u r c r c a th th l c Bát c a dân t c trong tác ph m) khi n ng i ta khen ng i không ti c l i là ph i. Không mù quáng gì đâu.

Tr c khi Truyện N Kieu ra đ i đã có b n d ch Chinh Ph Ngâm r t hay c a bà Đoàn Th Đi m (dài 483 câu, có thuy t nói do Phan Huy Ích d ch) t tác ph m b ng Hán văn c a Đ ng Tr n Côn; truy n th nôm Phan Tr n (dài 954 câu, có ch nói Bà Đoàn Th Đi m là tác gi), và có l tr m t chút ho c đ ng th i v i Truyện N Kieu là truy n th Hoa Tiên (1.532 câu) c a Nguy n Huy T . (C Hoa Tiên và Phan Tr n cũng đ u "c i biên" t nh ng tác ph m văn h c Trung Qu c, nh Truyện N Kieu). Trong s ba tác ph m đó, Chinh Ph Ngâm đ c nói đ n nhi u h n c . Th nh ng l i khen ng i v v n ch ng có v ch t p trung nhi u nh t vào Truyện N Kieu. Ngay c đi u này cũng không ph i vô c . Su t tác ph m Chinh Ph Ngâm ng i ta ch nghe th y m t ti ng than dài n o nu t và b t tuy t c a m t ng i v lính, trong khi Truyện N Kieu v ra g n nh c m t xã h i v i nhi u t ng l p ng i, v i nhi u hoàn c nh và tâm tr ng ph c t p c a ng i trong cu c. C Hoa Đ ng Ph m Quý Thích không quá l i khi nói r ng tác gi c a nó, c Nguy n Du có cái tâm và con m t nhìn th u su t ngàn đ i.

Trong Chinh Ph Ngâm, theo cách mô t c l truy n th ng, dung nhan ng i chinh ph th nào ta không rõ; ngoài v i c nh ch ng đi chinh chi n, sinh ho t hàng ngày c a nàng th nào ta cũng không bi t. Trong khi đó, m i nhân v t truy n Kieu đ c kh c h a r t rõ chân dung, đ n n i không nh ng danh tính c a h đã đi vào ngôn ng c a chúng ta nh nh ng nhân v t đi n hi nh, mà c trong cu c s ng c a xã h i hi n đ i, t ng ch ng ta có th nhìn th y m t s h đ ng nh n nh tr c m t: nh ng Mã Giám Sinh "mày râu nh n nh i áo qu n b nh bao," nh ng tú bà "ăn gì to l n đ y đà làm sao," vân vân.

Tôi không ph i là nhà nghiên c u văn h c, thành ra đây là nh ng c m nh n cá nhân có th là không đ y đ và không sâu s c, nh ng tôi th y ng i ta không "tôn th Truyện N Kieu m t cách mù quáng". Ông T Quang Khôi nói ng i ta "tôn th Truyện N Kieu m t cách mù quáng" theo tôi là không đ ng. Tuy nhiên nh ng nh n xét c a ông v các nhân v t Truyện N Kieu (1) thì qu là không sai. Đây không ph i là chuy n "ba ph i," mà thu c hai ph m tr khác nhau (cũng nh có ng i khen ng i v n ch ng Truyện N Kieu trong khi ng i khác chê Truyện N Kieu là d m th). Đi u ông T Quang Khôi nói là thu c v l nh v c xây đ ng tâm lý nhân v t.

Các nhà văn x a c a ta có v hoàn toàn không quan tâm đ n khía c nh này. M t ph n là do n n văn h c c a ta lúc đó ch a phát tri n, ch a có "nhà văn", và (cho nên) ch a có nhu c u

kh c h a tính cách nhân v t. (Trong khi trong văn h c Tàu có nh ng hình t ng đi n hình n i b t nh Tôn Ng Không, Bát Gi i... [Tây Du Ký], Tào Tháo, Tr ng Phi... [Tam Qu c Chí], L Trí Thâm, Lý Quì... [Th y H] v.v...). Ph n khác, có th nào nh ng cái b t c p trong tính cách các nhân v t truy n Ki u mà ông T Quang Khôi nêu ra v n đã có s n t trong tác ph m g c c a nó là b Phong Tình L c c a Tàu (2) mà khi m n c t truy n đ "c i biên" thành Đo n Tr ng Tân Thanh c Nguy n Tiên Đi n, tuy có con m t th u su t nghìn đ i nh ng v n ch a quan tâm đ y đ đ n tâm lý nhân v t, đã không nh n ra s thi u nh t quán c a các tính cách y chng?

Nói Nguy n Du ch a quan tâm đ y đ , vì nên bi t r ng Phong Tình L c không ph i là m t tác ph m n i ti ng trong văn h c c Trung Qu c, và cô Ki u trong đó khá "phô" đã đ c c Tiên Đi n "tút" i m i đ p đ thanh l ch tài hoa nh th đ y. Nh ng khi g t đũa i nhân v t, Nguy n Du đã đ sót nh ng đ i u bi u l s không nh t quán trong tính cách c a h nh ông T Quang Khôi đã v ch ra chính xác. Nh ng đó là s thi u sót c a m t tác gi cách đây hai trăm năm, th i văn h c ti ng Vi t ch a phát tri n. Sau Nguy n Du g n hai trăm năm, nhà văn Lê Văn Tr ng đã t ng b coi là ng i b t ch p tâm lý nhân v t trong các ti u thuy t "ng i hùng" c a ông đó thôi.

Chú thích:

(1) - Có th đ c bài này c a tác gi T Quang Khôi ở đây:

<http://truyenkimvankieu.blogspot.com/2009/12/16-nhan-vat-truyen-kieu-ta-quang-khoi.html>

(2) - T tr c đ n nay, nhi u ng i đnh ninh Truyện Kim U đ c Nguy n Du mô ph ng t ti u thuy t Thanh Tâm Tài Nhân c a Tàu (tr c năm 1975 đã đ c đ ch gi Tô Nam Nguy n Đnh Di m đ ch ra ti ng Vi t và đ c Ph Qu c V Khanh đ c trách Văn Hóa VNCH xu t b n v i t a "Kim Vân Ki u Thanh Tâm Tài T "). G n đây có ng i phát hi n Thanh Tâm Tài Nhân là tác ph m do m t ng i Tàu đ ch t Truyện Kim U c a Nguy n Du sang ch Hán. Trong s các nhà nghiên c u đ a ra nh n đ nh m i này, c H ng Ng n Đào T Đàm Duy T o (thân ph c a hai Gs Đàm Trung Pháp và Đàm Trung Phán) trong tác ph m "Truy n Kim Vân Ki u Gi o Đính T ng Gi i" (tác ph m còn đ ng b n th o ch a xu t b n), đã nêu b ng ch ng kh ng đ nh r ng Nguy n Du đ a vào m t c t truy n trong b "Phong Tình L c" c a Tàu đ sáng tác Đo n Tr ng Tân Thanh, và r ng "cu n ti u thuy t Thanh Tâm Tài Nhân đích xác là đ ch truy n Kim Vân Ki u ra". Có th đ c "Truy n Kim Vân Ki u Gi o Đính T ng Gi i" t i đây: <http://kimvankieu.wordpress.com/>